

*Чепчина І. І.,
науковий співробітник
Адамюк Н. Б.,
науковий співробітник*

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ І ПЕРЕПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ТА ПЕДАГОГІВ В УКРАЇНІ З ОСНОВ ВИВЧЕННЯ ЖЕСТОВОЇ МОВИ

Анотація

У статті в історичному розрізі розкриваються організаційні умови становлення і розвитку курсів вивчення жестової мови в Україні, які проводить Українське товариство глухих.

Висвітлена специфіка сучасного становлення до української жестової мови та її правового статусу на законодавчому рівні, що мало безпосередній вплив на розробку нових програм вивчення української жестової мови з урахуванням лінгвістичних особливостей для різних категорій користувачів (перекладачів жестової мови (як початківців, так і фахівців), вчителів і вихователів початкових класів, вчителів української мови загальноосвітніх шкіл для дітей з порушеннями слуху).

Розкрито зміст збірки програм вивчення української жестової мови для кожної категорії слухачів курсів.

Ключові слова: інноваційна модель, жести мови, кальковане жестове мовлення, прямий переклад, зворотний переклад, курси підготовки і перепідготовки.

Останніми роками, в результаті низки причин, в Україні набуло актуальності питання відпрацювання інноваційної моделі якісного навчання перекладачів ЖМ та педагогів у спеціальних навчальних закладах для дітей з порушеннями слуху. Однією з них є рівень навчання нечуючих в навчальних установах, особливо у вищих навчальних закладах, де формуються спеціальні групи для нечуючих студентів. Можна сказати, що від якості перекладу залежить успішне засвоєння студентами програмового матеріалу. Другою причиною є якість і рівень навчання нечуючих школярів у спеціальних школах-інтернатах для дітей з порушеннями слуху. Третьою, не менш важливою, причиною є інтегративні зв'язки між членами спільноти глухих і чуючим середовищем, які досить часто відбуваються за допомогою перекладача ЖМ.

На теренах самостійної і незалежної України з 1991 р. до 2007 р., дослідження з питань викладання жестової мови на відповідних курсах ЖМ на на-

уковому рівні не проводилися. Аналогічною є картина і стосовно наукових публікацій українських вчених з даного питання. Поясненням цьому є молодий вік української держави та відсутність на той час компетентних фахівців із зазначеної проблематики.

За часів існування Радянського Союзу вивченню питань якості подачі жестової лексики при підготовці перекладачів були присвячені праці Гейльмана І., Геранкіної А., Ігнатенко Г. та ін. А практичними дослідженнями займалися такі знавці перекладу системи УТОГ і ВТГ як Набоченко Г., Сапожников І., Сапожникова Є., Квятковська Н., Іванов С. та багато інших.

З врахуванням вищезазначеного нами були поставлено завдання:

- простежити становлення і розвиток в Україні курсів вивчення ЖМ для перекладачів ЖМ;
- висвітлити започаткування курсів ЖМ для педагогів спеціальних навчальних закладів;
- охарактеризувати зміст збірки програм з вивчення УЖМ.

Привертає увагу той факт, що якщо в недалекому минулому перекладач ЖМ виконував, в основному, функції соціального працівника (не маючи його статусу), в присутності нечуючої людини викладаючи зміст проблеми без активної участі самої нечуючої особи, то тепер нечуючий сам прагне на рівних вести діалог з представником чуючої сторони, і тому він ставить вимоги, які стосуються якості перекладу.

Організацією підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації перекладачів ЖМ займається УТОГ з дня свого створення, тобто з 1933 року, спочатку на Республіканських курсах УТОГ, потім в Навчально-відновлювальному центрі УТОГ.

Багато років курси діяли за стабільною програмою, яка була складена самими викладачами курсів, які спиралися на власний погляд і досвід ведення занять. Курсова база, як тоді називали ці курси, була знана в усій країні – сюди приїжджали вчитися з різних куточків Радянського Союзу. За приблизними даними до розпаду Союзу (1991) тут кваліфікацію перекладача отримали близько 2200 осіб. Варто відзначити, що ядро викладацького колективу складала авторитетні перекладачі-дактилологи: Зуєва Є. М., Іванюшева Н. В., Кушнір С. Б., Щур Р. І.

У 2003 році відповідно до тодішніх вимог підготовки перекладачів-дактилологів (з 2008 року, згідно з Класифікатором професій, окрім зазначеної вводиться нова посада перекладача ЖМ), була затверджена програма вивчення ЖМ ЦП УТОГ значно ширшого змісту, яка відображала ті зміни, які відбулися в науці, і враховувала нові концепції педагогічно-соціальної політики стосовно осіб з порушеннями слуху.

Основним завданням курсів стало отримання перекладачами-дактилологами певного обсягу науково-теоретичних і практичних знань, що узагальнюють результати досліджень стосовно ЖМ, розвиток системи педагогічно-реабілітаційної сфери в Україні.

Програми курсів були розраховані на три етапи навчання:

- 1) програма курсів первинної підготовки перекладачів-дактилологів (складалася із 12 тем, на які відводилося 450 навчальних годин),
- 2) програма курсів підвищення кваліфікації перекладачів-дактилологів (складалася із 7 тем; на засвоєння програми відводилося 150 годин).

3) програма курсів удосконалення (складалася із 4 тем і була розрахована на 45 годин).

Рівень кваліфікації перекладачів–дактилологів визначався за результатами зданих ними кваліфікаційній комісії іспитів на знання ЖМ та присвоєння їм відповідної категорії з виданням посвідчення. Існували такі категорії (які збережені і понині):

- перекладач – дактилолог без категорії,
- перекладач – дактилолог другої категорії,
- перекладач – дактилолог першої категорії,
- перекладач – дактилолог вищої категорії.

Кваліфікаційна комісія складалася з досвідчених вищеназваних перекладачів-дактилологів, голови УТОГ та його першого заступника і користувалася певною таблицею для визначення категорії, яка враховувала такі елементи:

Таблиця № 1. Оцінювання знань та умінь

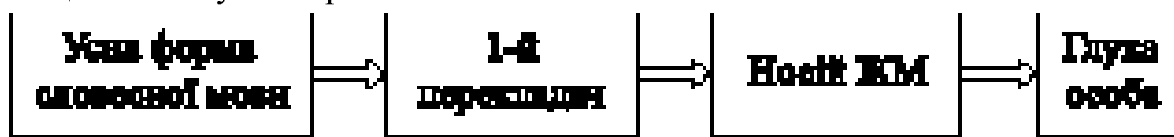
№ п/п	Назва предмету	Обсяг жестової лексики та оцінка за 5-бальною шкалою
1.	Обсяг запасу жестової мови	
2.	Техніка прямого жестового перекладу	
3.	Техніка зворотного жестового перекладу	
4.	Техніка дактилювання	
5.	Сценічна майстерність жестового перекладу та зовнішні дані перекладача	
6.	Техніка артикуляції	
7.	Виразність обличчя та емоційна виразність перекладу	
8.	Структура УТОГ та його завдання	
9.	Основи діловодства, законодавства про працю і соціально-трудова реабілітацію інвалідів зі слуху	
10.	Правила перекладу і етика перекладача	

Для надання певної категорії перекладачу-дактилологу, екзаменаторами враховувалися відповідні кваліфікаційні вимоги: освітній рівень, стаж роботи, обсяг засвоєного навчального матеріалу та професійні можливості.

З розширенням правового статусу ЖМ в Україні в 2004 році, коли Президентом України був підписаний Закон «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», де ст. 23 змістовно розширилась і стала читатися: «Державою визнається дактильно-жестова мова як засіб міжособистісного спілкування, а також як засіб навчання інвалідів з вадами слуху» (підкреслено авторами) – змінилися погляди на зміст програми ведення курсів та вимоги до практичних знань і умінь перекладача-дактилолога.

Цьому передували, безумовно, результати лінгвістичних досліджень ЖМ за кордоном, усвідомлення того, що існує рідна мова глухих, яку ніхто в нашій країні, як уже зазначалося, не досліджував і не викладав.

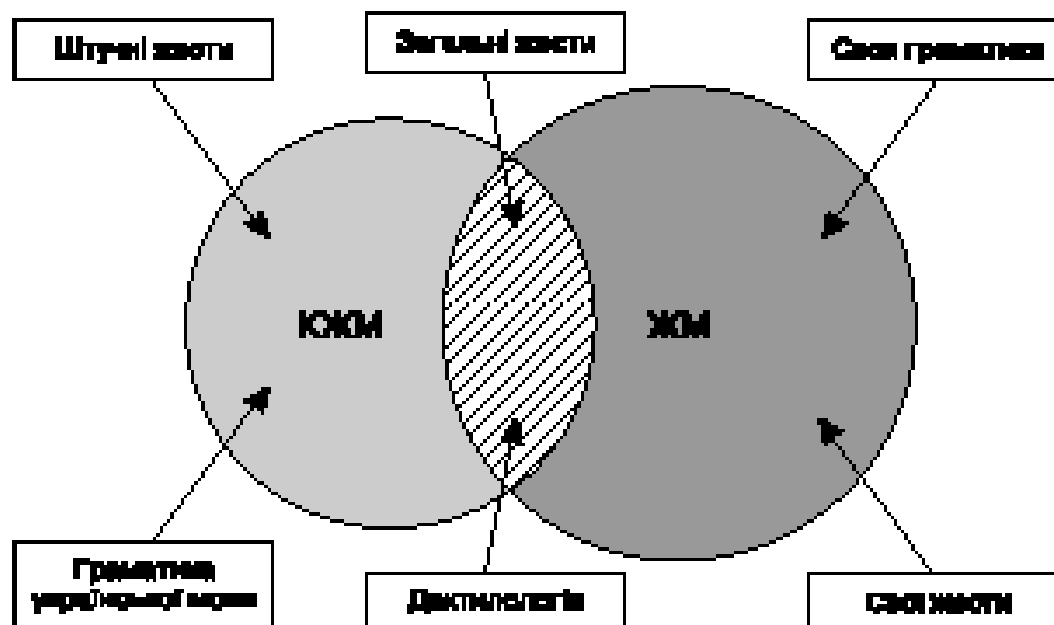
Усвідомлювався сам факт того, що для сприймання жестового перекладу перекладача-дактилолога нечуюча особа потребувала послуг другого перекладача (!), яким, як правило, виступав носій ЖМ з досконалим володінням як УЖМ, так і СМ, або чуюча людина з досконалим володінням УЖМ. Схематично це можна було зобразити так:

Тепер відомо, що перший перекладач користувався КЖМ, а другий – власне ЖМ глухих. Між цими двома, скажемо так, «мовами» існує істотна різниця саме в лінгвістичній побудові мовного висловлювання.

В основі КЖМ – граматики словесної національної (в даному випадку української) мови, хоча лексика КЖМ частково співпадає з лексикою УЖМ. Схематично це можна зобразити таким чином:

Схема № 1.

Враховуючи це, з 2006 року програма викладання ЖМ для перекладачів-дактилологів суттєво змінилася. Значну увагу стали надавати саме вивченню власне мови глухих, не нехтуючи КЖМ.

Більш доступніше можна пояснити так: завжди існувала і досі існує проблема зворотного перекладу, тобто перекладу з ЖМ на СМ. Як сурдопедагоги, так і перекладачі ЖМ відчували труднощі такого процесу, які зумовлені наступними причинами:

- незнання лексики власне ЖМ;
- переклад відбувається за законами словесної лінгвістики, що є неправильним і недопустимим, бо призводить до виникнення незрозумілих ситуацій, наприклад:

Вихователь зробив зауваження Вані за те, що він у брудному взутті увійшов до приміщення школи, і почав примушувати його витерти на підлозі брудні сліди. В цей час в приміщення школи заходить Микола – теж у бруд-

ному взутті, який почимчикував повз них і якому вихователь нічого не сказав. Можливо, не встиг, бо «захопився» процесом виховання Вані. Між останнім і вихователем зчинилася перепалка, яка закінчилася тим, що вихователь з обуренням звернувся до старшого вихователя зі скаргою, мовляв, Ваня назвав його **КОЗЛОМ** під час своєї гнівної тиради. Виявилось, що висловлювання Вані насправді мало таке значення: *йому можна, а мені ні?*;

- недостатній діапазон активного словника саме словесної мови під час жестово-словесного перекладу.

Варто зазначити, що у зв'язку з введенням у програму вивчення УЖМ, змінився і сам склад викладачів: з 9 викладачів курсів первинної підготовки перекладачів семеро – носії ЖМ.

Адамюк Н.Б.

Вишневська С.А.

Зборовська Н.А.

Чепчина І.І.

Сандугей В.П.

Стьопкін В.В.

Зайонц Н. П.

Окрім цього, якщо за попередньою програмою слухачі курсів первинної підготовки перекладачів вивчали жести в алфавітному порядку, тобто схема була такого формату: «слово – жест», що однозначно призводило до оволодіння саме КЖм, то за новою програмою, врахувавши досвід зарубіжних країн, почалося вивчення її за темами, відштовхуючись саме від жестів.

Таким чином, було започатковано вивчення і побудова мовленнєвих конструкцій за законами власне ЖМ, які суттєво відрізняються від структури конструкцій СМ.

Так як основою курсів є практика перекладу, то паралельно з перекладом з усної форми СМ мови на КЖм вводиться і переклад з усної форми СМ на ЖМ. Окрім того, започатковується вивчення перекладу з КЖм на ЖМ, що є досить складним процесом, і навпаки, – для кращого розуміння лінгвістичної структури ЖМ, з метою якісного і точного перекладу. Для зворотного перекладу з ЖМ на усну форму СМ, на іспит, як зразок чи іспитовий матеріал, запрошуються носії ЖМ.

І, нарешті, в програмовий матеріал курсів були введені основи міжнародної ЖМ, зважаючи на реальні зв'язки та спілкування з нечуючими іноземцями.

Зараз в лабораторії ЖМ проводяться дослідження УЖМ на лінгвістичному рівні і запровадження її в навчальний процес загальноосвітніх спеціальних шкіл та спеціальних дошкільних закладів для дітей з порушеннями слуху.

Відповідно до реалій сьогодення вирішується питання викладання УЖМ для педагогів вищезгаданих навчальних закладів, оскільки знання і володіння ними мовою своїх вихованців виявилось не на належному рівні, що не сприяє виконанню головного завдання, яке стоїть перед шкільними закладами: формування всебічно розвиненої нечуючої особистості.

Перші курси, започатковані лабораторією ЖМ, відбулися в 2006 році для вчителів початкових класів спеціальних шкіл-інтернатів для слабочуючих і глухих дітей (роздільно) на базі ЦПППО АПН України. Організація і проведення курсів засвідчили доцільність проведення такої роботи в подальшому. Виникло питання створення відповідних програм для таких курсів [2].

У 2007 році таких курсів з вивчення ЖМ, включаючи курси для педагогічного колективу Житомирської загальноосвітньої спеціальної школи для глухих дітей, було п'ять. У березні 2008 року аналогічні курси були проведені і в Полтавській спеціальній школі-інтернаті для глухих дітей. Одночасно з вивченням УЖМ педагогами спецшкіл на курсах, створювалися відповідні програми для цих курсів на науковій основі.

До збірки увійшли п'ять програм вивчення ЖМ на курсах:

- первинна підготовка перекладачів ЖМ;
- підвищення кваліфікації перекладачів ЖМ;
- вчителі початкових класів спеціальних шкіл для дітей з порушеннями слуху;
- вихователі початкових класів спеціальних шкіл для дітей з порушеннями слуху;
- вчителі української мови та літератури спеціальних шкіл для дітей з порушеннями слуху.

Кожна програма містить два блоки: теоретичний і практичний. До кожної теми підібрана певна лексика жестів. Для педагогів зазначених шкіл додатково розроблені практичні вправи. Для кожної категорії слухачів створені відповідні заліково/іспитові білети.

Згідно з програмою для перекладачів ЖМ, вперше теоретичні знання стали викладати наукові співробітники, чого раніше не було. Практичні заняття з різних тем (кожна програма містить певну кількість практичних годин) ведуть як носії ЖМ, так і перекладачі з досконалим володінням УЖМ.

Основи педагогічних, психологічних, соціологічних, історичних, правових та інших дисциплін, які викладаються наприкінці курсів первинної підготовки перекладачів ЖМ, можна було б віднести до теорії, проте вся справа в тому, що ці дисципліни читають нечуючі рідною мовою – жестовою, і це можна вважати завершальним етапом курсів первинної підготовки перекладачів ЖМ.

Таблиця № 2. Кількість практичних і теоретичних годин.

<i>№ п/п</i>	<i>Категорія слухачів певного напрямку курсів</i>	<i>Кількість теоретичних годин</i>	<i>Кількість практичних годин</i>
1.	Первинна підготовка перекладачів ЖМ	87	350
2.	Підвищення кваліфікації перекладачів ЖМ	14	98
3.	Вчителі початкових класів	8	58
4.	Вихователі початкових класів	8	58
5.	Вчителі української мови та літератури	7	67

Із 440 навчальних годин, які виділені для курсів первинної підготовки перекладачів ЖМ, тільки 87 годин відводиться на лекції, де половина із них є викладанням жестових конфігурацій. Решта годин (приблизно 350) відведені на практичні заняття, семінари, самостійну практичну роботу, тренінги й заліки з кожної теми.

Власне практичні заняття з усіх програм – це переклади, діалоги, монологи, диспути, дискусії з різних питань, творчі завдання, які розкривають глибинну красу, привабливість та чітке розуміння ЖМ. Новою формою є застосування методики «Мозкового штурму», яка вимагає миттєвої реакції у висловлюваннях лише ЖМ.

Якщо курси для перекладачів ЖМ первинної підготовки розраховані на двомісячний термін, то для педагогів усі програми розраховані на двотижневий термін навчання, у зв'язку зі специфікою роботи самих педагогів та фінансовою спроможністю Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти (ЦІППО). Тому кожна тема завершується циклом практичних робіт, які вказані у відповідних програмах.

Особливістю цих практичних вправ для педагогів є те, що вони паралельно з вивченням жестових символів, які відносяться до КЖМ, вивчають жестові знаки, притаманні ЖМ глухих. Як засвідчив досвід перших курсів, педагоги або не знають таких жестів, або спостерігали їх у дитячих висловлюваннях, не розуміючи їхнього точного значення, що призводило до невірної інтерпретації певних ситуацій, а іноді – й до конфліктних ситуацій.

Як засвідчив досвід викладання, доцільно на практичному матеріалі знаходити відповідні жести для передачі відповідного словесного значення. Наприклад, педагогам однієї загальноосвітньої спеціальної школи для глухих дітей було запропоновано «прочитати» відеорозповідь учня, мовлення якого є об'єктом педагогічного впливу даної школи. Вона читається так:

Вітаю. Зі мною стався випадок на «Екстремі» в місті Луганську на обласному змаганні під час естафети. Спочатку побіг чуючий учасник, який передав мені забіг, лягнувши по стині.

Я побіг з усіх сил, скорочуючи суттєво час свого забігу, який показував чудовий результат. І тут сталося несподіване: читаючи на бігу географічну карту, я не помітив низько звисаючої гілки дерева і сильно черкнув голову об неї. Кров густо полилася з голови. Я глянув на небо, яке замість синього стало червоним. Протер очі, але воно залишилося бути червоним. Я приклав всі зусилля, щоб продовжити біг в тому ж темпі і передати естафету третьому учаснику, який добіг першим до фіналу.

В результаті мені присвоїли звання кандидата в майстри спорту.

З відеорозповіді були розпізнані лише три знайомі жести і абрєвіатура в дактильній формі: ОБЛАСТЬ, ЗМАГАННЯ, ЛИТИ, КМС. Після повторних переглядів ситуація не змінилася. Зміст відеорозповіді став зрозумілим лише після озвучення його нами в усній формі.

Окрім практичних вправ, викладачі курсів також проводять з педагогами короткі індивідуальні заняття за їхнім бажанням, оскільки програма, яка розрахована на двотижневий період вивчення, є дещо складною з точки зору фізичного навантаження. Стосовно перекладачів ЖМ індивідуальні заняття проводяться з тими, хто найбільше їх потребує.

Практика перших курсів первинної підготовки перекладачів ЖМ, що пройшли наприкінці 2006 року, доводить, що індивідуальні заняття мають важливе значення для самих слухачів курсів, адже є певні ситуації, які складно передбачити у програмі.

Важливе значення також мають проведення занять з формування у слухачів навичок перекладу ЖМ, розвитку їхніх можливостей здійснення синхронного перекладу (переклад зі СМ на ЖМ) і оволодіння зворотним перекладом (переклад з ЖМ на СМ).

У факультативному порядку передбачене колективне відвідування обласних організацій УТОГ, закладів культури УТОГ, освітніх установ. Для слухачів-педагогів такі екскурсії також вкрай необхідні, бо дають можливість відчувати ефект «занурення» в мовне середовище глухих, побачити зсередини їхнє життя та їхню культуру.

Самостійна робота слухачів курсів спрямована на закріплення і поглиблення отриманих знань, доробку лекційних конспектів, підготовку до наступних занять та здачі іспитів для перекладачів ЖМ і заліків для педагогів.

Отже, ми вважаємо, що збірка програм вивчення ЖМ є актуальною і корисною для певних категорій слухачів, тому, що вперше в Україні акцент ставиться на вивченні саме ЖМ глухих як повноправної мови зі своїми лінгвістичними законами.

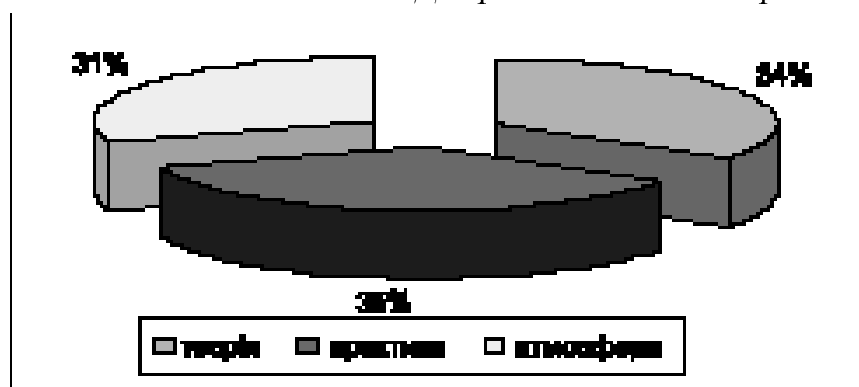
Щоб дізнатися про результативність курсів вивчення ЖМ та пропозиції чи певні недоліки, застосовується опитування у формі анкет, яке може бути відкритим чи анонімним. Остання може бути застосованою для визначення фахового рівня викладачів курсів. Анкетування було застосоване ще в 2003 році (а в 2006 році удосконалене) для перекладачів ЖМ, оскільки психологічні та етичні чинники особливостей взаємостосунків між перекладачами і викладачами, які або мають статус перекладача, або статус глухої особи, – на даний момент продовжують бути актуальними. Наприклад, анкети містять питання, які оцінюють:

- методику викладання теоретичного матеріалу;
- методику викладання практичного матеріалу за динамікою, формою та якістю;
- етику викладання наукового матеріалу;
- естетику викладання практичного матеріалу тощо.

Починаючи з 2003 по 2005 рр. спостерігалася нейтральна картина в оцінюваннях перекладачами перерахованих критеріїв. З підвищенням престижності фаху: перекладач ЖМ, про що однозначно інформують кількісно переповнені курси, – підвищуються і вимоги до самих викладачів: окрім майстерності ведення теоретичних і практичних занять, враховується такий чинник як створення позитивного мікроклімату на курсах самими викладачами.

Наприклад, слухачі курсів первинної підготовки перекладачів ЖМ (33 особи), які вперше навчалися за інноваційною програмою, показали таку картину оцінювання майстерності викладачів (див. діаграму 1).

Діаграма № 1. Майстерність викладачів

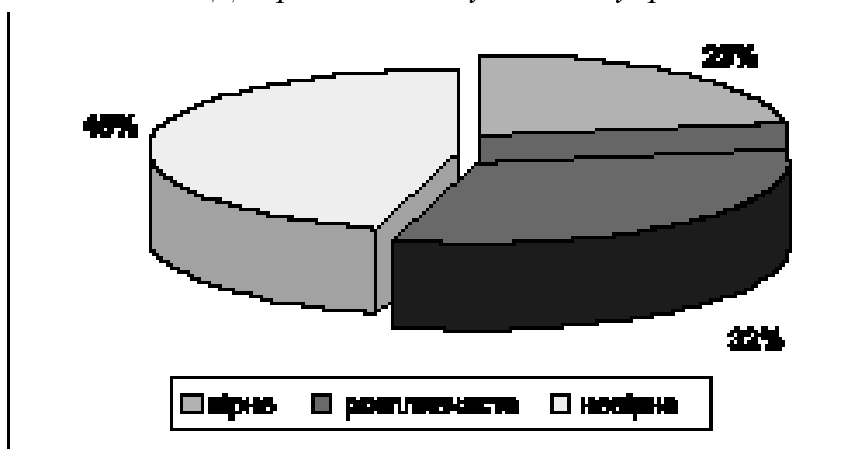

З діаграми можна зробити висновок, що практичні заняття, які проводять викладачі курсів оцінюються високо, а от на створення позитивного мікроклімату викладачам треба звернути увагу.

Анкети, які були розроблені співробітниками лабораторії жестової мови Інституту спеціальної педагогіки АПН України і були запроваджені для на курсах вивчення ЖМ для сурдопедагогів, містили в собі такі питання як вік, стать, посада, стаж роботи з глухими дітьми, рівень задоволеності власною роботою, бажання працювати з дітьми іншої категорії, пояснення термінів КЖм, УЖМ, ТК, білінгвальний метод, власне оцінювання знання і володіння УЖМ і КЖм за п'ятибальною системою і визначення місця УЖМ в навчальному процесі.

Якщо розуміння терміну КЖм було здебільшого правильним, то тлумачення терміну УЖМ викликало труднощі.

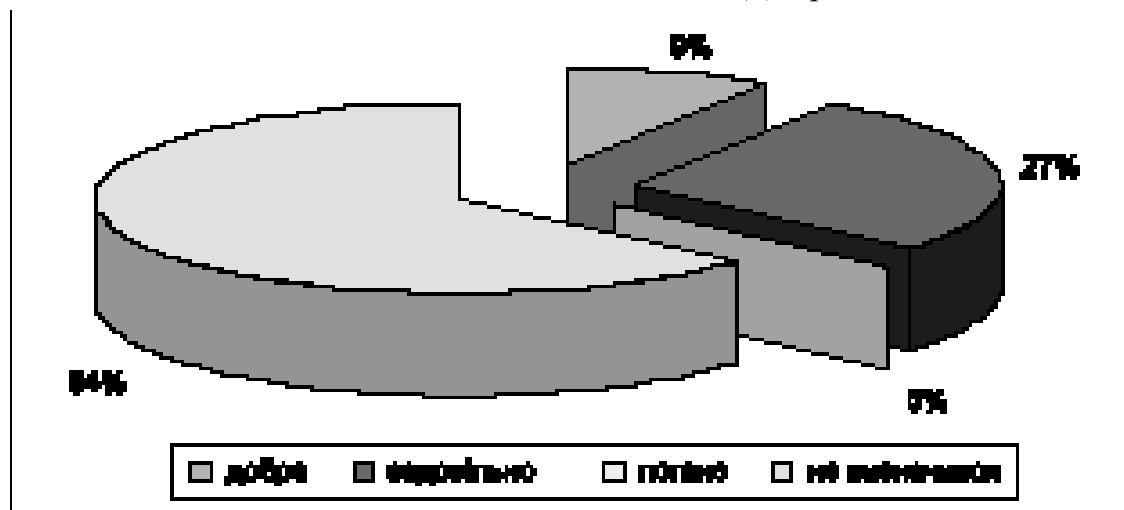
Діаграма № 2. Тлумачення української жестової мови

Щодо розуміння термінів ТК і білінгвального методу, то спостерігається картина підміни поняття першого другим, тоді як ТК – це розуміння права глухої дитини використовувати всі форми спілкування (виділено авторами) між чуючими і нечуючими, а «білінгвальний метод» – це застосування в навчальному процесі двох лінгвістичних систем: словесної і жестової.

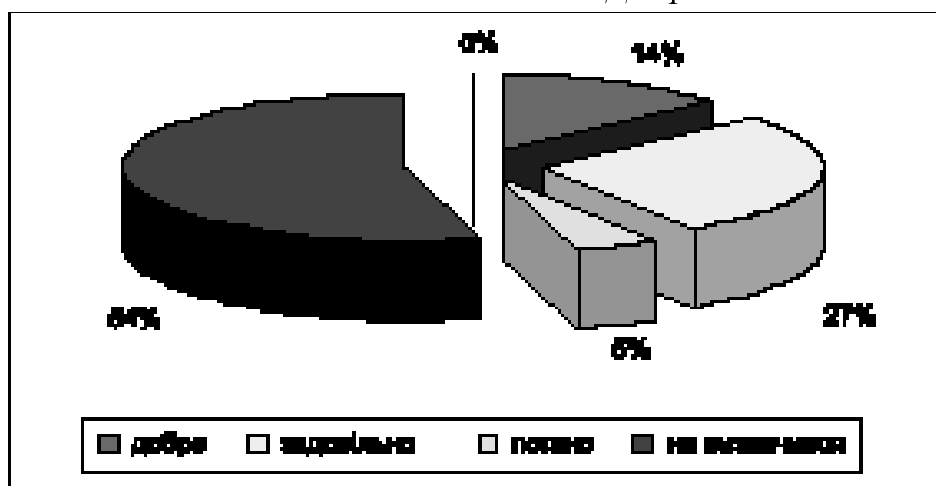
Також педагоги висвітлювали свої погляди на місце і час застосування УЖМ та КЖм у навчально-виховному процесі нечуючих дітей, як у навчальному закладі, так і поза ним, як педагогами, так і батьками.

Діаграма № 3. Знання КЖм

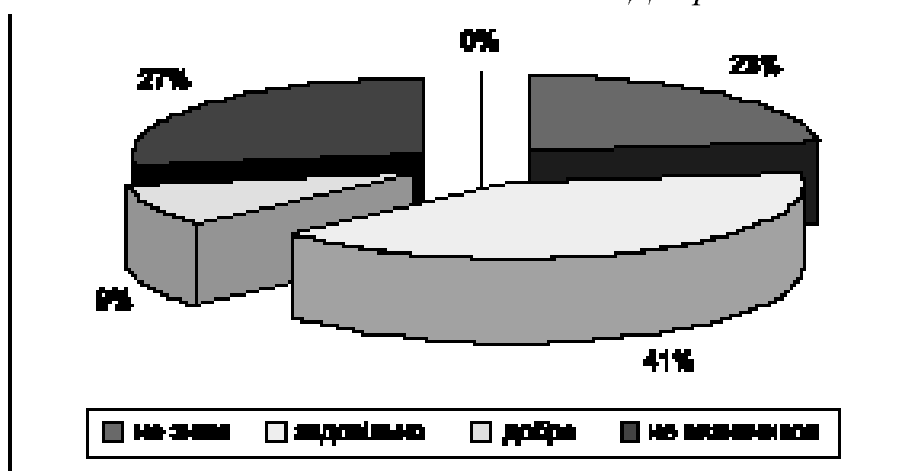

Якщо стосовно значення, ролі і місця ЖМ у навчально-виховному процесі не було розбіжностей в поглядах самих педагогів, які майже однотайно висловилися за її рівноправну участь в освітньому процесі нечуючої особистості, то при аналізі поглядів педагогів на власний рівень знання і володіння УЖМ і КЖМ зафіксовані суперечливі розбіжності, які полягають у тому, що педагоги володіють і УЖМ, і КЖМ краще, ніж знають ці мовні системи. Аналогічна картина спостерігається і між знанням та володінням КЖМ і УЖМ: з аналізу виходить, що знання і володіння УЖМ педагогами вище, ніж КЖМ.

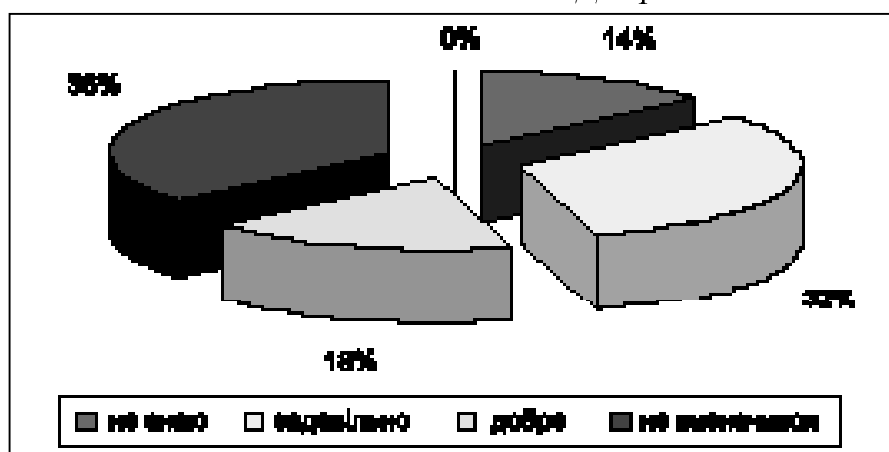
Діаграма № 4. Володіння КЖМ

Діаграма № 5. Знання УЖМ

Діаграма № 6. Володіння УЖМ

Висновки, які випливають з аналізу анкет, свідчать про два головні чинники:

1. Педагоги практично вважають КЖМ за УЖМ; різницю вбачають у сфері застосування, поділяючи так звану «жестову мову» на розмовно-побутову, літературну і офіційну. Це відбувається тому, що:

- педагоги не мають поняття про лінгвістику ЖМ;
- мають хибне уявлення про креативний розвиток нечуючої дитини лише на основі СМ, прообразом якої виступає КЖМ;

2. Слабке, чи навіть повне неволодіння переважною більшістю педагогів власне УЖМ.

Курси вивчення УЖМ для педагогів спеціальних шкіл-інтернатів, які проводить лабораторія ЖМ, однозначно підтверджують, що:

- вивчення педагогами УЖМ є актуальним і нагальним завданням загальноосвітньої спеціальної школи для дітей з порушеннями слуху;
- проведення таких курсів має бути систематичним і зі збільшенням годин на її вивчення;
- оволодіння педагогами другою мовою, в даному випадку УЖМ, допоможе знайти шлях і методику оволодіння нечуючими учнями другою мовою – словесною;
- застосування білінгвального методу навчання і виховання глухого школяра посилить ефективність формування всебічно розвиненої багатогранної нечуючої особистості.

Сутність викладеного дає підстави твердити, що:

1. В Україні розпочався процес гуманізації ставлення до осіб з порушеннями слуху. Крізь призму прийняття і визнання глухих такими, які вони є, – починають змінюватися погляди українського суспільства на їхню мову і культуру, що підтверджуються останніми законодавчими документами.

2. На основі діючих впродовж тривалого часу курсів, в Україні сформувалася нова українська модель підготовки висококваліфікованих перекладачів ЖМ з інноваційними методиками її викладання.

3. Започатковані аналогічні курси, з врахуванням психологічних особливостей нечуючих школярів не як інвалідів, а повноцінних особистостей, – для педагогів загальноосвітніх спеціальних шкіл-інтернатів, що є новою сторінкою у спеціальній освіті України з точки зору соціокультурного підходу.

4. Наслідком прийняття законотворчих документів і посилення уваги українського суспільства до життєвих проблем осіб з порушеннями слуху, зокрема лінгвістичних і освітніх, реаліями сьогодення стають титрування пізнавальних передач та художніх фільмів, прямий жестовий супровід новин на ТВ високопрофесійними перекладачами ЖМ, збільшується попит на оволодіння унікальною професією: перекладач ЖМ, основним обов'язком якого є виконання гуманної місії підтримки і допомоги нечуючим особам в отриманні інформації та інтеграції в навколишнє середовище. Постають питання щодо викладання у вищих навчальних закладах України основ ЖМ, якісної підготовки педагогів для загальноосвітніх спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з порушеннями слуху, основним завданням яких є формування всебічно розвиненої багатогранної нечуючої особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів» // Відомості Верховної Ради – 2004. – № 21. – С. 23.
2. Збірка програм з вивчення української жестової мови.– Київ, Поліграфічний центр УТОГ, 2008. – 328 с.
3. Програма спеціальних загальноосвітніх шкіл для глухих дітей «Українська жестова мова. 1–4 класи»/ [авт. Є. С. Грищенко, В. В. Стьопкін]. – Київ, 2004. – 48 с.
4. Лингвистические права глухих: сборник статей / [сост. И. А. Егорова, А. А. Комарова, Н. А. Чаушьян] – М., 2008. – 513 с.

Анотація

В статье в историческом разрезе раскрываются организационные условия становления и развития курсов изучения жестового языка на Украине, которые проводит Украинское общество глухих.

Освещена специфика современного отношения к украинскому жестовому языку и его правового статуса на законодательном уровне, что имело непосредственное влияние на разработку новых программ изучения украинского жестового языка с учетом лингвистических особенностей для разных категорий пользователей (переводчиков жестового языка (как начинающих, так и специалистов), учителей и воспитателей начальных классов, учителей украинского языка общеобразовательных специальных школ для детей с нарушениями слуха).

Раскрыто содержание сборника программ изучения украинского жестового языка для каждой категории слушателей курсов.

Ключевые слова: инновационная модель, жестовый язык, калькирующая жестовая речь, прямой перевод, обратный перевод, курсы подготовки и переподготовки.

Summary

In the article, within historical perspectives, one can study organizational conditions of formation and development of courses on sign language study in Ukraine, which the Ukrainian Society of the Deaf organizes.

Specificity of modern attitude to Ukrainian Sign Language and to its legislative status in legislature, which incurred direct influence upon the development of new programmes of study the Ukrainian Sign Language, taking into consideration linguistic peculiarities for different categories of users (sign language interpreters (both beginners and professionals), teachers and mentors of primary schools, teachers of Ukrainian language in general educational schools for children with hearing impairments).

The essence of the programmes' selection of Ukrainian sign language study for each category of courses' attendants was clearly specified.

Key words: innovative model, sign language, loan/calk sign language translation, direct translation, reverse translation, preparatory and retraining courses.